

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ล้านนาคดีศึกษาเป็นการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นล้านนา ในฐานะที่เป็นองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และสังคม ระบบความเชื่อ ศาสนา ภาษา วรรณคดี ดนตรี สถาปัตยกรรมและเรื่องราวของชนกลุ่มน้อย (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม, 2529) ในปัจจุบันมีผู้ให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าและวิจัยเรื่องราวของท้องถิ่นล้านนาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ มีทั้งนักวิชาการชาวไทยและชาวต่างประเทศทั้งที่เป็นผู้รู้ในท้องถิ่นที่สนใจใฝ่รู้เรื่องราวของตนเอง และนักวิชาการที่ผ่านการฝึกฝนด้านการวิจัยมาอย่างเป็นระบบ ทั้งในรูปแบบขององค์กรและส่วนบุคคล ซึ่งความสนใจทางด้านล้านนาคดีศึกษานี้ นับวันจะทวีความสำคัญยิ่งขึ้น เนื่องจากการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ที่มุ่งเน้นศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นล้านนา

การศึกษาด้านล้านนาคดีศึกษามีแนวโน้มว่าจะขยายขอบข่ายออกไปอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการวิจัยและการเรียนการสอน (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2530) ในด้านการวิจัยได้มีสถาบันต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในภาคเหนือหลายแห่ง ให้ความสนใจและเพิ่มพูนศักยภาพที่จะสนับสนุนการวิจัยสาขาล้านนาคดีศึกษา และเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนให้ความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ สถาบันภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญทางด้านนี้ได้แก่ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานและประสานงานการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิจิตรศิลป์ และศึกษาศาสตร์ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เป็นแหล่งดำเนินงานศึกษา ค้นคว้า และร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการวิจัยเกี่ยวกับล้านนาคดีศึกษา ปัญหาสังคม และการวางแผนพัฒนาสังคม ตลอดจนการบริการวิชาการเกี่ยวกับการวิจัยทางสังคม ส่วนนโยบายในการดำเนินงานนั้นจะเน้นด้านการศึกษา ค้นคว้าวิจัย ในด้านสังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ระบบความรู้พื้นบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ในเขตภาคเหนือ นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ อีก เช่น สถาบันวิจัยชาวเขา

กรมประชาสงเคราะห์ ส่วนภาคเอกชน ได้แก่ สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยพายัพ เป็นต้น ซึ่งสถาบันเหล่านี้ได้ให้ทุนอุดหนุนแก่นักวิจัยเพื่อทำการศึกษาวิจัย เรื่องราวเกี่ยวกับล้านนาคดีศึกษา ผลงานวิจัยดังกล่าวก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานถึงลักษณะความเป็นมาและวิวัฒนาการของสังคม วิถีชีวิตในชุมชนล้านนา ตลอดจนเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าและความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวบ้าน อันจะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ การอนุรักษ์และฟื้นฟูชนบทรวมเนียมประเพณีที่ดีงาม และเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคม เพื่อให้เกิดความสอดคล้อง และสนองตอบความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นล้านนาต่อไป ในปัจจุบันมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับล้านนาคดีศึกษารวมทั้งหมดประมาณ 500 เรื่อง (ภาคผนวก ก) ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาล้านนาคดีที่กำลังได้รับความสนใจมากขึ้น

ในด้านการเรียนการสอนเกี่ยวกับล้านนาคดีศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในภาคเหนือได้บรรจุหลักสูตรการศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ เปิดสอนกระบวนวิชาโบราณคดีล้านนา คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เปิดสอนกระบวนวิชาชาติพันธุ์วิทยา ในภาคเหนือของประเทศไทย คณะจิตรศิลป์ ภาควิชาจิตรกรรมเปิดสอนกระบวนวิชาศิลปะล้านนา และในภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ เปิดสอนสาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา ในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เป็นต้น

ห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศในภาคเหนือ ในฐานะที่เป็นสถาบันทางวิชาการ มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย คือ เป็นแหล่งทรัพยากรสารนิเทศทางด้านล้านนาคดี มีความสำคัญในแง่ของการจัดเก็บและการให้บริการสารนิเทศในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในรูปของวัสดุตีพิมพ์และ ไมตีพิมพ์ สถาบันภาครัฐที่ให้บริการสารนิเทศสาขาล้านนาคดีศึกษา ได้แก่ ศูนย์สนเทศภาคเหนือ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์ข้อมูลสตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษกเชียงใหม่ หอจดหมายเหตุแห่งชาติสาขาจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์วัฒนธรรมของสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ เชียงราย และลำปาง เป็นต้น ส่วนสถาบันในภาคเอกชน ได้แก่ หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ และศูนย์ข้อมูลพัฒนาภาคเหนือ สมาคม วาย. เอ็ม. ซี. เอ. เป็นต้น

เนื่องจากล้านนาคดีศึกษาเป็นการศึกษาแบบสหวิทยาการ วิธีการศึกษาจะต้องใช้ความรู้ในศาสตร์อื่น ๆ ร่วมด้วย และเป็นการศึกษาที่จะต้องประมวลความรู้จากสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมาผสมผสานกันเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจในสังคมล้านนาอย่างแท้จริง เนื้อหาของสารนิเทศที่นักวิจัยใช้ย่อมมีความหลากหลาย และครอบคลุมศาสตร์สาขาต่าง ๆ เช่น สาขาประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เศรษฐกิจ

และสังคม ภาษาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ส่วนรูปแบบของสารนิเทศที่นักวิจัยมีความจำเป็นต้องใช้นั้น จะเป็นวัสดุประเภทสิ่งพิมพ์ได้แก่ หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ รายงานการประชุม รายงานการวิจัย และยังมีการใช้สารนิเทศประเภทอื่น ๆ ได้แก่ คัมภีร์ ไบبلาน ตันฉบับตัวเขียน เอกสารจดหมายเหตุ สารนิเทศจากบุคคล ตลอดจนโบราณวัตถุสถาน เป็นต้น ดังนั้นการจัดบริการสารนิเทศของห้องสมุดและศูนย์เอกสารควรจะให้ความสำคัญในการจัดหาวัสดุประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้และความต้องการในการใช้สารนิเทศของนักวิจัยด้านล้านนาคดี ด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงการใช้และความต้องการสารนิเทศของนักวิจัยสาขาล้านนาคดีศึกษา จะทำให้ทราบถึงลักษณะการใช้และความต้องการสารนิเทศที่นักวิจัยใช้อยู่ เพื่อที่จะได้นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการดำเนินงานด้านการพัฒนาทรัพยากรสารนิเทศ และด้านการให้บริการสารนิเทศของห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศที่เกี่ยวข้องกับล้านนาคดีศึกษา เพื่อเป็นการสนับสนุนและเป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้า วิจัยทางด้านนี้ให้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษา

1. การใช้สารนิเทศของนักวิจัยสาขาล้านนาคดีศึกษาในด้านเนื้อหา รูปแบบ ภาษา อายุของสารนิเทศ และแหล่งสารนิเทศ
2. ความต้องการสารนิเทศของนักวิจัยสาขาล้านนาคดีศึกษาในด้านเนื้อหา รูปแบบ ภาษา อายุของสารนิเทศและแหล่งสารนิเทศ
3. ปัญหาในการใช้สารนิเทศของนักวิจัยสาขาล้านนาคดีศึกษา

สมมติฐาน

1. แหล่งสารนิเทศที่นักวิจัยสาขาล้านนาคดีศึกษาใช้คือ ห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศของสถาบันการศึกษา ห้องสมุดส่วนบุคคล และแหล่งสารนิเทศบุคคล
2. นักวิจัยสาขาล้านนาคดีศึกษาต้องการใช้สารนิเทศที่มีเนื้อหาด้านความเป็นอยู่และประเพณีของท้องถิ่นล้านนา ในรูปแบบของหนังสือภาษาไทยที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไป ในระดับมาก
3. นักวิจัยสาขาล้านนาคดีศึกษาประสบปัญหาการใช้สารนิเทศในระดับมากคือ ห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศมีสารนิเทศในสาขาล้านนาคดีจำนวนน้อย และไม่ทราบรายชื่อทรัพยากรสารนิเทศที่มีอยู่ในห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ

ขอบเขตของการวิจัยและประชากร

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงการใช้และความต้องการสารนิเทศของนักวิจัยสาขาล้านนา คดีศึกษา ประชากรที่ใช้ศึกษาคือ นักวิจัยที่มีผลงานวิจัยเกี่ยวกับสาขาล้านนา คดีศึกษา ที่ได้พิมพ์เผยแพร่ออกมาในช่วง พ.ศ. 2520-2535 และเป็นนักวิจัยที่สังกัดหน่วยงานที่มัน โยบายสนับสนุนการวิจัยสาขาล้านนา คดีศึกษา ในเขต 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัด เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา เชียงราย แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ซึ่งรายชื่อของนักวิจัยดังกล่าว ได้มาจากการสำรวจและคัดเลือกจาก สิ่งพิมพ์ประเภทบรรณานุกรม นามานุกรม ทำเนียบนามและรายชื่อนักวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในสาขาล้านนา คดีศึกษา (สาเหตุที่กำหนดเริ่มใน พ.ศ. 2520 เนื่องจากสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เริ่มให้ทุนอุดหนุนการวิจัย และได้มีผลงานวิจัยได้รับการพิมพ์เผยแพร่ออกมาในช่วงเวลาดังกล่าว) รวมเป็นจำนวนประชากรทั้งหมด 167 คน จากหน่วยงาน 4 สถาบัน ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	จำนวน 71 คน
2. มหาวิทยาลัยพายัพ	จำนวน 28 คน
3. สถาบันราชภัฏ : สหวิทยาลัยล้านนา	
3.1 สถาบันราชภัฏเชียงใหม่	จำนวน 19 คน
3.2 สถาบันราชภัฏเชียงราย	จำนวน 15 คน
3.3 สถาบันราชภัฏลำปาง	จำนวน 12 คน
4. สถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์	จำนวน 22 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการใช้และความต้องการสารนิเทศจากเอกสารประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสำรวจโดยการสังเกตการณ์แหล่งที่ให้บริการสารนิเทศสาขาล้านนา คดี เพื่อเป็นข้อมูลนำมาสร้างเครื่องมือในการวิจัย
2. สำรวจและคัดเลือกประชากรโดยใช้วิธีตรวจสอบรายชื่อนักวิจัยที่มีผลงานวิจัยสาขาล้านนา คดีศึกษา และมีการพิมพ์ผลงานวิจัยเผยแพร่ออกมาในช่วง พ.ศ. 2520-2535 โดยสำรวจจากสิ่งพิมพ์ประเภทบรรณานุกรม นามานุกรม และทำเนียบนามของสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

และทดสอบเบื้องต้นเกี่ยวกับประชากรที่ใช้ศึกษา โดยจัดทำแบบสำรวจส่งให้นักวิจัยที่คัดเลือกไว้ทั้งหมดตามข้อ 2 เพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับชื่อของนักวิจัยร่วม (ถ้ามี) และหน่วยงานที่นักวิจัยสังกัดอยู่ในปัจจุบันก่อนที่จะส่งแบบสอบถามในภายหลัง

3. สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บและรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามจะประกอบด้วยคำถาม แบบประเมินค่า และแบบปลายเปิด โครงสร้างแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การใช้สารนิเทศและความต้องการสารนิเทศ ในด้านเนื้อหา รูปแบบ ภาษา อายุของสารนิเทศ และแหล่งสารนิเทศ

4. ทดสอบแบบสอบถามกับนักวิจัยสาขาล้านนาคดีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 10 คน เพื่อวัดความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม อันจะเป็นแนวทางแก้ไขในการจัดทำแบบสอบถามที่จะใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

5. ส่งแบบสอบถามให้นักวิจัยตามรายชื่อที่คัดเลือกไว้

6. เก็บและรวบรวมแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์ (SPSS)

7. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

8. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทราบการใช้และความต้องการสารนิเทศของนักวิจัยสาขาล้านนาคดีศึกษา และเป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรสารนิเทศ ตลอดจนการจัดบริการของห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศทางด้านล้านนาคดีศึกษา ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้มากยิ่งขึ้น